

İLKÖĞRETİM ÇAĞINDAKİ ÇOCUKLARIN OKUMA KİTAPLARINDAKİ TOPLUMSAL CİNSİYET İNCELEMESİ

BİR SORU ; SİZCE ÇOCUK TANIMI NEDİR?

ÖZET

Birleşmiş milletler çocuk haklarına dair sözleşmelerde geçen madde 1 de ' **çocuğa uygulanabilecek kanuna göre daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılır.**'tanımı yapılmaktadır. Bu dönemde yani çocukluk döneminde yaşananlar, öğrenilenler ve hissedilenler ise bireyin yetişip olgunlaşmasında, kişiliğın gelişiminde yaşam boyu önemli izler bırakmaktadır.

- Çocuğun kişiliğini tanımaya çalışmak ve sosyal bir varlık olarak gelişmesini sağlamak için öncelikle onu bir birey olarak kabul etmemiz gerekmektedir. Verilmek istenen şeyler sevgi yoluyla verilmeye çalışılmalıdır. Çocuğu anlamaya çalışmak, onu gözlemlemek ve sevdiği şeyleri yapması için ona zaman vermek, sosyalleşmesini, diğer insanları anlamasını ve onlarla uyum içinde ilişki kurmasını kolaylaştıracaktır. Bu bağlamda çocuğun sosyalleşmesinde **kitapların** oldukça önemli bir yeri bulunmaktadır.(Yavuzer, Haluk. *Çocuk psikolojisi*)

- Bizde bu çalışmamızda çocuğun sosyalleşmesinde oldukça önemli bir yere sahip olan okuma kitaplarının toplumsal cinsiyet eşitliğine ilişkin bir duyarlılığa sahip olup olmadıklarını araştırmak, araştırma ve inceleme sonuçlarımızı da sizlerle paylaşmak istedik.

GİRİŞ

Cinsiyet rollerinin nasıl kazanıldığına ilişkin kuramsal yaklaşımlara göre çocuklar, ait oldukları cinsiyete yüklenen rolleri benimsemeyi ve bu rolleri içselleştirmeyi çok erken yaşlarda, ilk toplumsallaşma ortamı olan ailede, çeşitli yollarla öğrenirler.

Örneğin psikoanalitik yaklaşım, cinsler arasındaki anatomik farklılıkları, çocuğun yaşadığı ruhsal süreçler sonunda biçimlenen 'normal' bir kadınlık ve erkeklik rolünün kazanılmasında başlangıç noktası olarak alırken (Freud, 1997), toplumsal öğrenme kuramına göre çocuk, cinsiyetine ait davranışları gözlem temelinde kazanır (Dökmen, 2004). Etkileşimde bulunduğu herkes (aile üyeleri, oyun arkadaşları, öğretmenler, televizyonda ve kitaplarda gördüğü karakterler vb.) çocuğun gözlemleyebileceği ve taklit edebileceği rol modeli olabilir.

- Çocuk, cinsiyetine uygun görülen davranışları ödüllendirildiği ölçüde bu davranışları tekrarlar, böylece cinsiyet rollerini süreç içinde öğrenir/içselleştirir. Bilişsel gelişim kuramına göre ise, ne tek başına biyoloji, ne de toplum, fakat bunların çocuk tarafından kavramlaştırılması toplumsal cinsiyet gelişimini belirler. Bu gelişim, çocuğun kendisini kız ya da erkek olarak doğru biçimde tanımlayabilme yeteneğiyle başlar.

- Çocuk çevresini anlamlandırma çabası içinde olan etkin bir ajandır; kendisini kız veya erkek olarak tanımlaması, yani toplumsal cinsiyet kimliği oluşumu bu çabanın temel bir parçasıdır ve kavram oluşturma mekanizmalarıyla kurulur (Dökmen, 2004).

- Toplumsal cinsiyet, eğitim sisteminin bütün aşamalarında önemli bir örgütsel/yönetmel kategori olarak karşımıza çıkar. Geleneksel okullarda, erkeklik ve kadınlık tanımları arasında güçlü bir bağ vardır ve okulun mekânsal düzeni, okul üniformaları, derslik etkinlikleri ve müfredat da bunu destekler. (Arnot, 2002).

- Okul ve ders kitaplarının yanısıra çocukların okudukları hikaye kitaplarında da toplumsal cinsiyet karşımıza çıkmaktadır. Bu çalışma ile bahsedilen çerçevede hikaye kitaplarında yer alan cinsiyetçilik örneklerine değinmeyi ve bu konuda farkındalık kazanmayı amaçladık

BİR SORU; BU BİLGİLERDEN YOLA ÇIKARAK ÇOCUKKEN OKUDUĞUNUZ KİTAPLARDAN CİNSİYETÇİLİĞE DAİR HATIRLADIĞINIZ ÖRNEKLER VAR MI?

The background is a dark blue gradient with a subtle pattern of small white dots. On the left side, there are several overlapping circular elements. A prominent feature is a large circular scale with tick marks and numbers ranging from 140 to 260. Other circles include dashed lines, solid lines, and arrows, suggesting a technical or scientific theme.

ÖRNEKLER:

OĞLUM, BEN ÇOCUKKEN...

AYTÖL AKAL

tudem

BKMI

KİTABIN ÖZELLİKLERİ

Stok Kodu	:	9786059153775
Boyut	:	13.50x19.50
Sayfa Sayısı	:	64
Basım Yeri	:	İzmir
Basım Tarihi	:	2015-11
Kapak Türü	:	Ciltsiz
Kağıt Türü	:	2. Hamur
Dili	:	Türkçe
Format	:	Kitap

ANNE, KARNİM AÇ!

"Anne, ben çok açım! Ne yemek var?"

"Daha kapıdan içeriye henüz girdim. İnsan önce hoşgeldin anneciğim, işlerin nasıl gitti, yorgun musun der."

"Hoşgeldin anneciğim, işlerin nasıl gitti, yorgun musun? Ben açlıktan ölmek üzereyim, haberin olsun."

"Anlaşıldı, tamam, üzerimi bile değiştirmeden hemen mutfağa giriyorum." ?

"Canım sana kim üzerini değiştirme de mutfağa gir dedi? Ben yalnızca aç olduğumu söylüyorum. Ne yemek var?"

"Dün akşamdan pilav yapmıştım. Yanına birkaç parça tavuk haşlayıveririm şimdi."

"Pilav mı? Pilav yok ki."

"Ne demek yok? Koca tencere pilav dolapta duruyor."

"Artık durmuyor. Okuldan gelince ben onu ısıtıp yedim."

"Yedin mi? Nasıl yedin?"

Sakin...
teker açıp, akşama hazırlanması
si kalmış mı diye, araştırmalıyım. Kızmamalıyım...
kızmamalıyım.

"Beni de yeseydin bari!"

Hay Allah ağzımdan kaçtı.

"Tamam anne, anlaşıldı. Yediğimi çok görüyor
sun."

"Canım, öyle demek istemedim. Belki de miden-
de bir anormallik vardır. Ya da çift mide falan? Bir
röntgen filmi çektirsek mi acaba?"

"Sağol anne, bütün iştahımı kapattın."

"Zaten yemegin hazırlanması epey sürecek. O
zamana kadar yine acıkırsın." (;)

"İyi, biz kardeşimle maç izleyeceğiz zaten."

Eve ekmek alınması gerek. Hangisine söylesem
acaba?

"Ekmek almaya gider misin?"

"Maç izleyeceğim dedim ya, anne. Hem neden

patates in
"Yok canım. Buzlukta
kızarttım."

"Neee, patatesimiz de mi kalmadı yoksa?"
"Aman anne, zaten küçücük bir paketti!"

Sakin olmalıyım. Şimdi dolabı, çekmeceleri teker
teker açıp, akşama hazırlanabilecek yiyecek malzeme
si kalmış mı diye, araştırmalıyım. Kızmamalıyım... Asla
kızmamalıyım.

"Beni de yeseydin bari!"

Hay Allah ağzımdan kaçtı.

"Tamam anne, anlaşıldı. Yediğimi çok görüyor
sun."

"Canım, öyle demek istemedim. Belki de miden-
de bir anormallik vardır. Ya da çift mide falan? Bir
röntgen filmi çektirsek mi acaba?"

"Sağol anne, bütün iştahımı kapattın."

"Zaten yemegin hazırlanması epey sürecek. O
zamana kadar yine acıkırsın." (!)

"İyi, biz kardeşimle maç izleyeceğiz zaten."

Eve ekmek alınması gerek. Hangisine söylesem
acaba?

"Ekmek almaya gider misin?"

"Maç izleyeceğim dedim ya, anne. Hem neden

"Eeee, iyi haber!
"Kupa maçı, anne! Anlıyor musun? Kupa, kupa!
Televizyondan naklen verecekler!"
Sevinmiş görünmem gerekiyor herhalde. Düşünüyordum ki
kırlığı belli etmeyeyim. Şöyle "Yaşasın!" diye
ayağımın üzerinde zıplasam? Yok canım, fazla abartma
olur. Yoksa ellerimi mi çırpısam? Ne yapmalıyım acaba?

"Ne olmuş maç varsa? Her gün maç, her gün
maç. Zaten maçtan başka şey yok ki televizyonda."

Hay Allah! Ağzımdan neler çıktı böyle? Hiç de
böyle konuşmayı düşünmemiştim aslında.

"Sen maçtan ne anlarsın zaten? Topu havada
gördüğünde basketbol, yere düştüğünde de futbol oy-
naniyor sanırsın."

"Hiç de değil! Haksızlık etme. Ben de çocukken
takım tutardım. Hatta çikletten çıkan futbolcu resimle-
rini bile biriktirirdim."

"Ay anne, senin futbolcu resmi biriktirdiğine ina-
namam."

"Neden inanamıyormuşsun? "

"Benim biriktirmeme neden karşı çıkıyorsun o
zaman?"

"Ama oğlum, senin biriktirdiklerin koskocaman
parçalarla..."

"Eeee, iyi haber bunun neresinde?"
"Kupa maçı, anne! Anlıyor musun! Kupa, kupa!
Televizyondan naklen verecekler!"
Sevinmiş görünmem gerekiyor herhalde. Düşünüyordum ki
rikliğimi belli etmeyeyim. Şöyle "Yaşasın!" diye abanırım
ayağımın üzerinde zıplasam? Yok canım, fazla abanırım
olur. Yoksa ellerimi mi çırpısam? Ne yapmalıyım acaba?
ba?

"Ne olmuş maç varsa? Her gün maç, her gün
maç. Zaten maçı başka şey yok ki televizyonda."
Hay Allah! Ağzımdan neler çıktı böyle? Hiç de
böyle konuşmayı düşünmemiştim aslında.

"Sen maçı ne anlarsın zaten? Topu havada
gördüğünde basketbol, yere düştüğünde de futbol oyn
naniyor sanırsın."

"Hiç de değil! Haksızlık etme. Ben de çocukken
takım tutardım. Hatta çikletten çıkan futbolcu resimle
rini bile biriktirirdim."

"Ay anne, senin futbolcu resmi biriktirdiğine ina
namam."

"Neden inanamıyormuşsun? "

"Benim biriktirmeme neden karşı çıkıyorsun o
zaman?"

"Ama oğlum, senin biriktirdiklerin koskocama
du"

"Tamam, gideceksin?"
"Ne gereği var, canım? Ben şimdi gider, tamir ederim."

"Sahi, sana söyleyecektim, unuttum. Televizyona bir şey olmuş, bütün kanalları karlı gösteriyor."

"Tamam, kardeşimin bisikletini halledeyim, gelir bakarım. Kanalların yeri kaymıştır. Geçen gün anneanneminkini de düzeltmiştim."

"Bir de... Şey..."

"Ne var, anne?"

"Geçen gün gelen misafirler için yaptığın kek çok güzel olmuştu canım. Bu akşam için de bir tane yapar mısın?"

"Ay anne, yoksa herkese keki benim yaptığımı söyledin mi?"

Evet, söyledim! Seninle gururlanıyorum çünkü. Üstelik sen kızarsın diye, sana söyleyemediğim daha o kadar çok güzel yanların var ki. Onları bir gün senin keşfetmeni bekliyorum...

Göl'ün (2011) de hazırlamış olduğu yüksek lisans tezinin verilerinden bahsedecek olursak;

- **Konusu:** ÇOCUK EDEBİYATINDA CİNSİYET ROLLERİ: MUSTAFA RUHİ ŞİRİN VE AYLA ÇINAROĞLU'NUN ESERLERİ
- **Bahsedilen Bazı Konular:** Cinsiyet, Toplumsal Cinsiyet, Cinsiyet Rolü Kimliđinin Gelişimini etkileyen Bazı Faktörler, Çocuk Kitapları ve Cinsiyet Rollerini, Okul Öncesi Dönem Çocuk Hikaye ve Kitaplarında Kalıp Yargılar ve Kimlikler

- **Sonuç:** Tezde her iki cinsiyetten de birer yazarın incelenmesi araştırmanın aslında en önemli kısmını oluşturmaktadır. Toplumsal cinsiyet rolleri o insan hayatına o kadar nüfuz etmiştir ki cinsiyeti, eğitim seviyesi, statüsü ne olursa olsun her kesimden insanı etkilemiştir.

- Öyle ki, kadın ve erkek yazarlar arasında eserlerindeki cinsiyet rollerine atfedilen belirgin rol ve modeller farklılık göstermemektedir. Her iki yazar da çocukluktan edindiği cinsiyet rollerini, cinsiyet farkı gözetmeksizin eserlerinde sunmaktadırlar (Göl, 2011).

- Bir diğer çalışma da; Angela VANNICOPULOU'nun hazırladığı ve Yrd. Doç. Dr. Dilek Çiftçi YELTUNA'nın çevirdiği «RESİMLİ ÇOCUK KİTAPLARINDA KADIN KARAKTERLER» isimli çalışmadır. Bu çalışmaya ilişkin ilginç birkaç veriyi eserden alıntılایacak olursak;

- En azından Yunanistan'da çocuk kitabı (Anagnostopoulos, 98:2) yazarlarının çoğunun kadın olması gerçeğine rağmen, resimli kitaplar toplumsal cinsiyete ilişkin adaletsizlikleri ve sıkıntıları yansıtır. Çocuk kitaplarının birçoğunun içerisinde, dilinde ve resmedilmesinde, toplumsal cinsiyet ayrımı vardır.

- Eleřtiri, kurtarılmayı bekleyen genç kızın pasifliği, metindeki iyilik ile güzelliği eşitleyen ikili kodlama, kötü üvey annenin sunumu ve bir kızın prenze bağlılığının göstergesi olan sonlar üzerine yoğunlaşır. Bugün bile, (Kortenhaus, Demarest, 993.) erkekler kavgacı, maceracı ve kurtarıcı rollerine sahip olma eğilimindeyken, kızlar, tatlı, saf, tutucu ve bağımlı olarak sunulmaktadır.

- Resimli çocuk kitaplarının toplumsal cinsiyet önyargısı, niteliksel ve niceliksel faktörlerle ortaya konmaktadır. Sayısal veriler göstermektedir ki, metinlerde resmedilmede (Ernst, 975) ve çocuk kitaplarının başlıklarında bile, (Turner Bowker, 996.) kadınlardan daha çok erkek öğeler sunulmaktadır. Bu eğilim, kitabın başkarakteri olarak hangi cinsiyetin sunulduğu ve nasıl anlatıldığı konusunda bile görülebilmektedir.

- Diğer yandan, niteliksel analizler, kadın kahramanların, pasif, çaba sarf etmeyen ve daha az ilginç olarak resmedildiğini gösterir. Resimli çocuk kitaplarında ayırım, toplumsal cinsiyetlerin renkli tipleştirmesini, resimlerdeki erkek kahramanların pozlarını, ölçülerini, mesleki tipleştirmeyi ya da son zamanlara kadar çok popüler olan –ör: çiçekler, gözyaşları, kediler gibi- cinsiyetçi sembolleri içeren çok çeşitli araçlar yoluyla başarmaktadır (Kanatsouli' de aktarılan Turin,999:44)

- İnsanlaştırılmış hayvanların kişiliğini incelersek erkek hayvanlara en büyük faziletler bahşedilirken, dişi hayvanlara tipik “kadınsı” zayıflıklar atfedildiğini görürüz.

Yunan edebiyatında, güç ve ihtişam erkek aslana atfedilirken, şişmanlık ve ihtiyatsızlık dişi ayıbalığına, yapmacık tembellik dişi kediye ve kurnazlık dişi tilkiye yorulur.

- Meyve âleminin aydınlarını temsil eden sebzeler bile, aynı zamanda erkek kahramanlardır. Zeki mucit Frenk inciri Franciscos ve dahi professor Vlasis, erkek cinsiyetiyle özdeşleştirilir.

- Meyve âlemi sakinlerinin görünüşüne göre kadınlar yalnız dantel ve kurdelelerle süslenmiş, modası geçmiş elbiseleri tercih ederken, pantolon sadece erkeklere özgüdür. Meyve âleminde moda erkek ve kadınların giysileri arasında tamamıyla farklılaşmayı zorunlu kılar, çünkü moda, sebzelerdeki toplumsal cinsiyeti görünür kılmanın tek yoludur. Çizgi tarzında tasarlanan bitkiler dünyasında, gerçek olan pantolonun erkeği erkek yapmasıdır. (Bu ifade yatağa girmeye hazırlanan bir çiftin gösterildiği resimde açıkça görülür.) Hemen hemen aynı iki elma olan Bay Emilios pijama ile, Bayan Launtmila gecelikle tanımlanmaktadır (Fruitopia,, cilt 2, s.10-11)

ÇOCUK KİTAPLARINDAN GÖRSEL ÖRNEKLERİ:

Kitabın Adı: Keçi Masalı

Kitabın Yazarı: Ayla ÇINAROĞLU

Resimleyen: Mustafa DELİOĞLU

Böyle bir soru, ...
Keçisinin köy halkına çektiediklerini gören Kadırağa:
-Yaa, demiş, demek böyle. Seni hınzır keçi seni.
Sana olan sevgim yüzünden, bu güne dek
Hoş gördüm, ya da göremedim
Bilemedim ettiklerini.
Ama yetti artık.
Verdiğin zararları ödemenin zamanı geldi.
Keçiyi hemen orda kestirmiş, yüzdürmüş derisini.
Etini de, köyde kaç kişi varsa pay etmiş, dağıtmış.
-Keçimden çok çektiniz, hakkınızı helal edin, demiş.
-Helal olsun, demiş köylüler yürekten
Paylarına düşen eti alıp evlerine gitmişler.

et ettir.

eti de herkes bilir ki biraz serttir.

bu keçi başka keçi, keçilerin en keçisi.

öyle, inatçı mı inatçıymış.

boyu köyde bütün ocaklar yanmış.

reler fokur fokur kaynamış durmuş.

et bir türlü pişmek bilmiyormuş.

tırıp atsalar eti daha iyi ya,

emek verildi bir kez, bunca ateş yakıldı

Kadirağa'nın hatırı var, ayıp olmaz mı?

yakacak odun, çalı çırpı kalmayanadek

gün de yanmış ocaklar.

Üçüncü günün sonunda

"Eh, artık yeter bu kadar

Piştirse pişti, sert mert oturur yeriz demişler."

Dişleri söküle döküle yemişler keçinin etini

Yemişler de iyi mi etmişler?

Bu kez inatçı keçinin keçi inadı

Gelip yapışmış yakalarına sanki.

O güzelim, geçimli, iyi huylu, dost canlısı köylülere

Bir haller gelmiş ki hiç sormayın.

Bir inat, bir inat, dediğini de, sonuna dek dayat...

"Dediğim dedik, çaldığım düdük" derler ya, işte öyle

Bir huysuzluktur, bir geçimsizliktir başlamış köyde.

MERAKLI UZAY ÇOCUĞU

Bir varmış bir yokmuş. Bir çocuk varmış. Çok meraklıymış. Üstelik uzaylı bir çocukmuş bu! Annesinin uzay mutfağında etrafı karıştırmaktan çok hoşlanırmış. Mikserle oynar, fırının ışığını gizlice yakarmış. Her şeyi çok merak edermiş. Her şeyi ellermiş. Videoyu çalıştırır, kumandayla oynar,

Kitabın Adı: Meraklı Uzay Çocuğu
Kitabın Yazarı: Aytül AKAL
Resimleyen: Şükran KIRCI

Baba fare, okuduğu gazeteden başını kaldırdı:
- Ne o Tini, dedi, bu iř çok mu zor?

Kitabın Adı: Peynirli Börek

Kitabın Yazarı: Ayla ÇINAROğLU

Resimleyen: Mustafa DELİOğLU

Anne fare mutfaktan:
- Haydi Tini, diye seslendi, Topi Amca'nın paketi
hazır. Soğumadan götürsen iyi olur.

Ayla Çınaroğlu – Ayşe Çınaroğlu

ÜÇ KUZUCUK

ANNEMİZ PASTA YAPACAK

Hophop, Toptop ve Zıpzıp
sevinçle Havhav Amca'nın dükkânına giderken
anneleri arkalarından seslendi:
-Çok dikkatli olun ama, yumurtaları kırmadan getirin.

Dehdeh Bey:
-Çok iyi olur, dedi.
-Mmm, dedi Mırnık Hanım,
gerçekten çok iyi olur.
-Böyle bir öneriyi
kim geri çevirebilir ki,
dedi Havhav Amca.

Sonra da yumurtaları
kesekâğıdına
bir bir özenle yerleştirdi.

-Onları ben taşıyacağım!
diye paketi almak istedi Hophop.
-Hayır, ben taşıyacağım!
diye atıldı Toptop.
-Hayır, ben! diye bağırdı Zıpzıp.

ya.

Ertesi sabah da üzgün ve düşünceliydi.

Kitabın Adı:

Üç Kuzucuk

Kitabın Yazarı:

Ayla

ÇINAROĞLU

Resimleyen:

Ayşe

ÇINAROĞLU

Doktor M6 zaman geçirmeden
Çantasını aldı ve yola ıktı.
Ancak yol boyunca karşılaştığı Şeyler
hiç de olađan deđildi.

Mırnık Hanım çantasının kenarını..,

Dehdeh Bey gazetesinin
neredeysi tamamını..,

Tıstıs Hanım
çarşafının kenarını..,

kalmak istememiş. O zaman, kendini yalıgında buldüm.

Kitabın Adı:

Canı Sıkılan
Çocuk

Kitabın Yazarı:

Aytül AKAL

KÜÇÜK ANNE

Kitabın Adı:

Ormanın
Kitabı

Kitabın

Yazarı:

Rudyard

KIPLING

Çizen: Pierre

COURONNE

